

ІВАН ДЕНИСЮК: СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА

Не таким став університет...

Роман ГОРАК

Директор Львівського національного
літературно-меморіального музею Івана Франка
79026, м. Львів, вул. Івана Франка, 150-152
e-mail: r.d.horak@gmail.com

Відчуваю це постійно, коли тільки переступаю поріг головного корпусу Львівського університету. Став якимсь зовсім не таким, як при ньому. Знаю і усвідомлюю, що разом із ним із університету щезла епоха великих вчених і характерників, про яких він сам любив розповідати, як і, зрештою, творив легенду про себе самого отими відомими розповідями про свою забудькуватість, яку по традиції вважали привілеєм великих учених і професорів. Любив розповідати про свого вчителя Михайла Возняка, особливо про його любовні пригоди. Багато з того, що він розповідав, опісля видав у формі спогадів, але вони вже втратили той безпосередній шарм, які мали ці історії перед тим.

Любив розігрувати когось, але ніколи не любив згадував про те, як і його розігрували. Любив оповідати, як віднайшов якийсь невідомий лист про рожі для садження, які хтось там передав Лесі Українки, і цей лист передав для публікації своєму товаришеві, а той від радості не знав, що й казати, і не підозрював, що це фальсифікат. То знову-таки сфабрикував лист Івана Франка до якогось товариша про слабкість дружини... Часом його жарти були такими, що я вже й не знав, чи він говорить правду, чи знову щось "фабрикує", як отой лист про слабкість дружини Івана Франка.

Любив життя, любив рух у ньому, вмів насолоджуватися красою цього світу. Любив свою очеретяну Волинь і збирав фольклор, а на основі нього і виробляв світогляд поліщуків. Казав, що поліщуки вірять у те, що землеробства їх навчив хтось із небес, і шукав тому якнайбільше підтверджень. Він якось просив мене, чи не знаю я якихось поліських пісень про ті справи. Звичайно, що я не знав, але раз проспівав йому пісню, за яку він захопився. Там були такі слова:

Ой ворали хлопці в поли,
виорали ярма
Заплати ми, дівчинонько,
що-м тя любив дарма.

Яке було його розчарування, що ця пісня не виявилась піснею з Полісся, а я й сам не знаю звідки вона була, бо її в нас співали на вулиці хлопці, а дурити Івана Овксентійовича я якось не наважувався...

До найменшого вищукував сліди Лесі Українки і постійно, аж до смерті, вірив, що десь має бути те місце, в якому вона заховала свій архів. Навіть оповідав мені,

що був близький до розгадки цієї тайни, але всьому перешкодила смерть людини, яка мала йому вказати на те місце.

Мав ще й ту звичку, що кого любив, то хвалив його, втрачаючи міру, а кого незлюбив, то ганив, не відчуваючи міри. У цьому я переконувався не раз – і не було сили, щоб його стримати в одному і другому. Вмів дрібні, незначущі речі возносити в ранг великих здобутків і відкриттів і не зауважувати справді достойного уваги. Як рідко хто, професор умів тішитися здобутками своїх учнів і тішився тими здобутками більше, ніж своїми. Ніколи не обминав нагоди, аби похвалитися своїми учнями. Очі йому горіли радістю, коли слухав їх виступи. Він не міг натішитись успіхами Ярослава Гарасима, “того батьра”, який написав гарну пісню про “дівчину” Крупську і Леніна і десь на якомусь вечорі її виконав. Ту пісню він любив цитувати, так ніби то він сам, а не Гарасим написав її...

Я мав справжню насолоду спостерігати, як він сидів між своїми учнями і як вони ловили кожне його слово. Я на це йому казав, що “ваші” зазирають йому до “писки”.

– І ви би зазирали, як би були між ними, – відповідав він з отою хитрою його посмішкою.

– Як раз би зазирав, – “натихмяст” відповідав я. Він також полюбляв час до часу вставляти подібні польські слова.

Те, що він вважав правильним, мали вважати за правильне всі і відразу зараховував того, хто не погоджувався з ним, у ранг своїх противників. Умів обстоювати свою позицію і даремно хтось міг би подумати, що отой такий собі прихильний до всього, майже старосвітський професор не має зубів. Мав, і ще які гострі... І в тому я не раз переконувався, бо він був рецензентом моїх багатьох творів. То він прозвав мене українським Моруа, а в рецензії на якусь мою чергову книжку назвав мене навіть щедрішим і цікавішим за нього. Коли переглянув мою п'єсу “Божевільна”, то велів передати через Бондарівну (так він “по-пісенному” чи “по-фольклорному” називав свою ученицю Ларису Бондар), що я, як Достоевський.

Якщо зустрічав у моїх творах якісь невідомі йому факти, то прискіпливо перевіряв їх. Так було з моєю повістю “Ілюзії, ім'я яким любов”, яку спочатку я надрукував у журналі “Дзвін”, а відтак під назвою “Твого ім'я не вимовлю ніколи” видав 2008 р. книгою у київському видавництві “Академія”. Він довго рецензував цю повість, навіть запросив мене до себе додому. Ми так тоді “голосно” розмовляли, що разів зо два нас заспокоювала його дружина – Ганна Казимирівна. Тоді вперше я побачив колекцію квітів у хаті Івана Овксентійовича і виявив, що він так само, як і я, має улюблену квітку, яку я називав “цукрусь”, а він “воляник”. Ця рослина є з роду бальзамінових, дуже любить щедрий полив і має майже прозорі стебла. Цвіте вона червоними п'ятипелюстковими квітками і на кінчику завжди виділяє краплю солодкої рідини. Така квітка стояла на вікні у моїй батьківській хаті, і ми з сестрою любили злизувати цю рідину. Виявилось, що така ж квітка була і в батьківській хаті Івана Овксентійовича, і він так само малим любив злизувати цю солодку рідину, яку виділяли квітки. У нього ця квітка була викохана до розмірів порядного кошика на картоплю. Він потім приніс її в Інститут франкознавства, і вона стояла у вхідній кімнаті.

Коли до 150-річчя від народження І. Франка я у видавництві “Видавничий дім “Ін Юре” у Києві підготував до видання всі його повісті і написав передмову під назвою “Я для геніїв грядущих поле дикее орав...”, а очолював редакційну колегію з волі видавця Іван Денисюк, то останній категорично запротестував, щоб у книзі була тільки моя “белетристична” стаття, а тому наполіг на тому, щоб була ще й наукова Тараса Пастуха на чотири сторінки під назвою “Новаторство великої прози Івана Франка”, і переконав нас у тому, щоби її включити у вигляді післяслова. Добився свого. Ця книжка вийшла виключно за кошти тодішнього голови

“Кредобанку” С. Кубіва, президента “Видавничого дому “Ін Юре” О. Святоцького та голови правління ЗАТ “Холдінгова компанія “Кепітел Менеджмент Груп” О. Кропиви. Книжку вручали як нагороду на конференції, яка відбулася в університеті того ж 2006 року.

Мав він претензії і до книжки “Тричі мені являлася любов”, вважаючи, що я не об’єктивно висвітлював стосунки між Ольгою Рошкевич та Іваном Франком, а також те, що я не показав “повний спектр” стосунків Івана Франка з жінками. У відповідь я запропонував, щоб він зробив це сам. Обраний мною жанр есеїстики не вимагав цього. Наші чергові суперечки закінчилися полюбовно.

Він запропонував мені написати в стилі есеїстики повість про Михайла Возняка, що мене дуже здивувало, бо мені здавалося, що краще за нього це ніхто не зробить. При кожній нашій зустрічі, не дай Боже було згадати ім’я Возняка, як відразу починалися спогади про академіка. Зрештою, чимало мені оповідав про Михайла Возняка ще Степан Щурат і його дружина Олександра. Я навіть був перейнявся цією Денисюковою пропозицією. У 1965 році я служив неподалік села Волиці, яке раніше називалось Вільки Мазовецькі, на Жовківщині, де 3 жовтня 1881 р. народився цей засновник франкознавства. Однак моїм намірам не було суджено здійснитися, і Іван Овксентійович не раз дорікав мені за це.

Попри всілякі непорозуміння, які виникали між нами, він настирливо рекомендував мене тодішньому ректорові університету Іванові Вакарчуку, щоб я читав в університеті факультатив франкознавства з біографічним аспектом доли письменника. Я це робив протягом декількох років, а відтак став доцентом, а відтак і професором кафедри української літератури ім. М. Возняка філологічного факультету, а невдози і філософського.

Не пригадую вже якого року велику групу працівників культури та науки зі Львова було запрошено в Ходорів на поновне відкриття пропам’ятної дошки до 100-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича. Був у тій групі й Іван Денисюк. Довго правили службу Божу, довго освячували таблицю, довго виголошували промови отці та місцеві діячі, аж уже було далеко за полудне. Потім усіх запрошених на свято запросили в якийсь звичайний кабак поблизу озера, де на столах стояли скирти накраяного хліба і на тарілках невеликі копички жарених курячих стегон і кілька пляшок горілки. Зголодніла братія дуже скоро все це спотрошила, а нічого більше нового не давали. Петро Шкрабюк прочитав свій вірш про відвідини Ходорова, отці прочитали молитву, і всі почали розходитись. Після цього нас запросив до себе в гості Іван Овксентійович. Фактично – до дому своєї дружини. Цей дім радянська влада відібрала у Ластовецьких (таке дівоче прізвище дружини Івана Овксентійовича – Анни Казимирівни) і організувала в ньому районну тваринну поліклініку. Вже в тому, який солідний заклад організували в цьому домі, можна судити про його розміри. Будинок був над озером, і до нього навіть можна було під’їхати з озера. На стінах цього будинку були незатертими всілякі написи на зразок: “Даєшь хлебозаготовки Родине” і в тому дусі. Дім тільки що повернули попередньому власникові, і не так той дім, до якого потрібно було вкласти чимало коштів, як город радував Івана Овксентійовича, який засадив його всілякими овочами. Любився в городині. Вмів про нориви кожної рослини оповідати довго і цікаво, а до того ж ще й залучати сюди уподобання класиків літератури або ж його знайомих. От говорив, що такий буряк, що мав світлі і темніші кружальця, коли його розрізати, дуже любила кидати у борщ Дарина Дмитрівна Вільде і навіть наводив мені приклад із якогось її твору, що мало бути беззаперечним підтвердженням його словам. Мав якісь помідори в “пелеринах”, капусту “кручену” і капусту “верчену” (не знаю вже, що то таке було, але пам’ятаю, що було таке в нього на городі, і, певно, це була брюссельська капуста і цвітна). З того всього він робив різні закутини, компоти, варива, які дуже детально підписував і клав на

полицю в комору. Ті закрутки він і виставив на стіл і пригадав нам усім один припис з кухарської книги Ольги Франко, що робити у випадку, коли гості, як татари, прийшли до хати, а в господаря нема чим їх прийняти. То радила книжка, що в такому випадку потрібно піти у погріб, принести шинку, пару кілець ковбаси, якоїсь вудженини і все це пократити кружальцями, викласти на тарелі, прибрати зеленню і виставити на стіл. Ми всі з того сміялися, але Іван Овксентійович на очах продемонстрував всю слушність поради Ольги Франко і виніс з підвалу все, про що писала та книжка. Тут же ж жінки накроїли все це на тарілки, притрусили, прибтали, виклали мариновані та квашені помідори й огірки, та всілякі маринади. Як потім признався Іван Овксентійович, він прекрасно знав, як закінчиться прийняття шановних гостей шановними отцями в церкві. Тому запасся тим усім задалегідь.

Хата була обставлена найрізноманітнішими вазонками. Як виявилось, Іван Овксентійович плекав їх і тут, бо був великим любителем цієї справи. Тут було більше місця, ніж у його помешканні у Львові. Оповідав, що з часом ті вазонки так порозростаються, як дерева, і він не знає, що з ними робити. Найчастіше в такому випадку приносив їх на кафедру або в Інститут франкознавства, який так само дуже скоро перетворювався у своєрідну оранжерею.

Із дружиною Івана Овксентійовича я познайомився скоріше, ніж із ним самим. Після повернення з Хмельницька, де у Вищому командному артилерійському училищі читав курс ракетних палив і бойових отруйних та вибухових речовин, я знайшов роботу в Українському науково-дослідному інституті поліграфічної промисловості, який був на вулиці Артема та якого зараз вже немає. Туди через деякий час прийшла працювати і Анна Казимирівна, яку звільнили з роботи у Львівському університеті. Вона стала працювати у групі, яка по реферативних журналах стала збирати статті та інформацію за теми, над якими в той час працював інститут. Було болісно дивитися, як ця високоінтелегентна жінка вимушена була працювати серед працівників цього інституту.

Коли ще був доцентом, то Іван Овксентійович часто виїздив на фольклористичну практику в Криворівню, де в нього був "вічний аспірант" Микола Дзурак, який працював директором музею Івана Франка. На практиці з Іваном Овксентійовичем траплялися різні пригоди, які він опісля розповідав, і ті, хто слухав їх, як казала одна пані, "надривали собі животи". То він ходив до гадерки під гору Біла Кобила, яка могла свиснути і до неї збігалися звідусіль гадюки. Радили люди Івану Овксентійовичу, що гадерка любить хильнути, тому він до неї йшов із порожніми руками, а з півлітрою. Гадерка одним махом ту горілку "оприходувала", а Іван Овксентійович чекав, коли вона свисне і збіжаться з лісу змії. Чекає він, чекає, а гадерка вже й куняти по випитій горілці починає. Не витримав Іван Овксентійович і питається, коли вона буде свистіти. Гадерка, як відкриє "писок", тобто рот, на нього: "Я вам зараз як свисну, то вам беретка з голови злетит. То і ви такий вчений пан зі Львова, а вірите, що темні гуцули оповідають! Встидайтесь!" І визнав слушність гадерки Іван Овксентійович, хоч і потім розповідав у долах, що бачив, як гадерка скликувала гадюк... І йому вірили, бо так переконливо оповідав.

Мав великий драматичний талант. Міг писати добрі п'єси. Але той талант так і не розвинув. Завжди мав інші, більш термінові справи. Обходився тільки невеличкими, але талановитими п'єсами про Івана Франка, які виставляв силами своїх співпрацівників і студентів.

Коли з 1993 року на могилі Івана Франка розпочали відправляти панахиди, після чого надавали слово якомусь відомому в Україні франкознавцю, то одним із тих, хто виголосив слово про Франка у 150-ту річницю від його народження, був Іван Овксентійович Денисюк. Його виступ називався "Semper magister". Ця його промова була опублікована у сьомому випуску "Наукового вісника музею Івана

Франка у Львові” у 2007 р. І це вже був його останній привселюдний виступ. Не міг стояти. Йому принесли стілець. Читав своє слово вже сидючи. І було боляче на це дивитися. В Україні тільки розвиднялося на свободу і вільне слово, а він розумів, що дні його раховані і кожен з тих днів Богом дарований йому.

Все рідше появлявся на людях, все рідше приходив на кафедру. Хворів.

Всі розуміли, що могло статись, але відганяли від себе цю думку. Всім було важко уявити собі кафедру та університет без нього.

У восьмому випуску “Наукового вісника музею Івана Франка у Львові”, що вийшов 2008 р., він прочитав мою статтю “Бориславські ілюзії Івана Франка”, яка йому сподобалася, і він запропонував мені зібрати під дах однієї збірки всі прозові бориславські повісті та оповідання письменника і видати їх окремим виданням із моєю статтею як вступною і його післясловом. Я погодився і невдовзі корпус книжки був готовий. До нього я вирішив залучити роботи відомого українського художника Петра Марковича на тему Борислава. Це аж ніяк не були ілюстрації до оповідань та повістей Івана Франка, а цілком самостійні роботи, які розширювали уяву про тодішній Борислав, в якому художник жив від 1946 р. і який застав ще майже таким, яким він був при Іванові Франку. Вражало те, що основним кольором творів художника був колір бориславського лепу, з якого примітивним способом діставали озокерит, а потім піддавали його очистці. Це був справжній боа констріктор бориславської землі, який забирав силу у людей і нищив землю та перетворював тих же людей у своїх рабів з обличчями того ж лепу.

Була надія, що цю книжку вдасться видати за рахунок міськради Борислава, але ця надія була марною. Марною виявилась і надія видати її при допомозі чергового кандидата в депутати до Верховної Ради України.

Іван Овксентійович так і не встиг написати обіцяної статті про бориславські твори Івана Франка.

10 жовтня 2009 р. його не стало.

Його ховали з палацу Потоцьких з отими відомими в'їзними воротами, звідкіль останнім часом ховали всіх заслужених людей науки і де знаходилося Товариство охорони пам'яток. Було багато людей. Його учні та студенти з'їхались із багатьох міст України. Хоронив його священник православної церкви Київського патріархату. У головах – ікона Львівської Богоматері, принесена зі Львівської картинної галереї. На чолі в Івана Овксентійовича було покладено традиційний напис, згідно з православним звичаєм. Священник виголосив прекрасну проповідь про сенс буття людини на землі. Співали два семінаристи. Співали прекрасно, і від їхнього співу душа повнилася скорботою і жалем за втраченим покійником.

Був гарний осінній день. Було багато його давніх друзів, яких через деякий час не стало. Відійшли у вічність. Я фотографував похорон Івана Овксентійовича. Світлини зараз на збереженні в Національному музеї Івана Франка.

З палацу труну виносили його учні Святослав Пилипчук, Микола Легкий, інші. Тричі кланялася труна порогам, які йому не судилося вже більше переступати.

Хоронили на Голосківському цвинтарі в окремий, недавно куплений гробівець, на якому був вже готовий напис “Гробівець родини Денисюків”. Недалеко від входу цей гробівець.

Було кілька промов. Особливо зворушливою була промова Ярослава Гарасима про те, що вже ніколи в розкладі занять не буде його прізвища, не будуть звучати його жарти та що був він Професором усіх професорів-філологів в університеті. Промовляв Лукаш Скупейко з Інституту літератури ім. Тараса Шевченка з Києва, Любомир Сенік, Євген Баран із Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника.

Вже близився вечір, коли закінчилися промови і запаяли труну у цинкове накриття, а відтак поклали у гробівець.

Осінь була у розпалі. На алеї лежало жовте та червоне з різними відтінками листя. Опале... Часом легкий вітерець здував його і ніс за тими, хто був на його похоронах і провів його в останню дорогу.

Поминальний обід відбувся в бенкетному залі інженерного корпусу магістральних нафтопроводів "Дружба" (тепер "Укртранснафта"), що на вулиці Липинського, 12, над річкою Полтвою, яка якраз в тому місці виривається із закритих тунелів на волю.

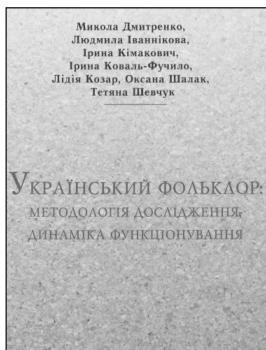
Книзі Івана Франка "Воа constrictor" судилося вийти тільки в 2014 р. Її присвячено пам'яті Івана Денисюка. Цього року минула п'ята річниця його відходу у вічність, а 12 грудня цього ж року мине 90-та річниця від його народження. Статтю "Професор усіх професорів" для книги написав Ярослав Гарасим, що з 2014 р. є проректором Львівського університету.

Ця книжка присвячена також 80-літтю від народження Петра Марковича.

Вийшла книжка у львівському видавництві "Апріорі" (видавець Юрій Николишин). Художнє оформлення її зробили Наталя Крістева, випускниця Львівського коледжу ім. Івана Труша, та син Петра Марковича, викладач Львівської академії мистецтв Костянтин Маркович.

І все ж... Не той тепер Львівський університет без Івана Овксентійовича. Не той...

Нові книги

Український фольклор: методологія дослідження, динаміка функціонування: Колективна монографія / за редакцією М. К. Дмитренка. – К.: Паливода А. В., 2014. – 252 с.

До колективної монографії ввійшли студії, які висвітлюють широке коло питань сучасної української фольклористики. Питанням методології досліджень, що мають безпосереднє відношення до жанрології та фольклорної свідомості, присвячені праці М. Дмитренка та І. Кімакович. Т. Шевчук і І. Коваль-Фучило, торкаючись проблем динаміки функціонування фольклору, зосередили свою увагу на концепті світла в українських народних думках та особливостях сучасної оповідальної традиції. Праці Л. Іваннікової, Л. Козар та О. Шалак стосуються історії української фольклористики. У них розглянуто питання теорії та практики фольклористичної науки середини XIX ст., ролі київської "Громади" у розвитку національної фольклористики, а також проблеми текстології у працях К. Шейковського. У "Додатках" подано матеріали Т. Шевчук, основу яких становлять записи студентського фольклору Києво-Могилянської академії.